

Burgerschap

CONCEPTKERNDOELEN

- / Webinar burgerschap
- / Maaïke Oberink en Matthijs Driebergen
- / 16 april 2024

Even voorstellen

Matthijs Driebergen

Curriculumontwikkelaar
mens & maatschappij

Maaïke Oberink

Curriculumontwikkelaar
burgerschap

Esmee Roossien

Communicatieadviseur

Programma webinar burgerschap

- / Ontwikkelen conceptkerndoelen:
 - / Waar komen we vandaan?
 - / Uitgangspunten
 - / Toelichting raamwerk
- / Basis op orde: Aan de slag met de conceptkerndoelen
- / Vervolgfase: Fase van beproeven

Ik volg dit webinar, omdat ik...

1

in de klas aan de slag wil met de
conceptkerndoelen burgerschap

11

wil weten hoe dit zich verhoudt tot de wet
burgerschapsonderwijs (2021)

35

een beleidsplan op mijn school over burgerschap
moet opstellen

10

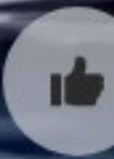
concrete voorbeelden wil horen over de invulling
van burgerschapsonderwijs

17

wil weten hoe het verder gaat met de
conceptkerndoelen burgerschap

On the left side of the slide, there is a large orange arrow pointing to the right. To its left are several overlapping circles in shades of grey and blue.

Ontwikkelen conceptkerndoelen burgerschap

Burgerschapsopdracht (2021)

- / het bijbrengen van **respect voor** en **kennis van** de **basiswaarden van de democratische rechtsstaat**, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens, en **het handelen naar deze basiswaarden op school**;
- / het ontwikkelen van de **sociale en maatschappelijke competenties** die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de **pluriforme, democratische Nederlandse samenleving**;
- / het bijbrengen van **kennis over en respect voor** verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat **gelijke gevallen gelijk behandeld worden**.
- / Het bevoegd gezag draagt zorg voor een **schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden**, bedoeld in het derde lid, onderdeel a, creëert een omgeving waarin **leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen** met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg voor een **omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten**, ongeacht de in het derde lid, onder c, genoemde verschillen.

Overeenstemming met huidige kerndoelen (2006)

Domein uit burgerschapswet	Kerndoel OJW (PO)	Kerndoel MM (VO)
Democratische rechtsstaat	De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.	De leerling leert op hoofdlijnen hoe het Nederlandse politieke bestel als democratie functioneert en leert zien hoe mensen op verschillende manieren bij politieke processen betrokken kunnen zijn.
Diverse samenleving	De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.	De leerling leert over overeenkomsten, verschillen en veranderingen in cultuur en levensbeschouwing in Nederland, leert eigen en andermans leefwijze daarmee in verband te brengen, en leert de betekenis voor de samenleving te zien van respect voor elkaars opvattingen en leefwijzen, en leert respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit

Waarom nieuwe kerndoelen?

- / Achterstallig onderhoud kerndoelen (2006 po & vo) (2010/2014 (v)so)
 - / Belangrijke inhoud en ontbreken / doelen zijn niet meer actueel
 - / Geen structureel onderwijs in o.a. burgerschap en digitale geletterdheid
- / Formulering is te globaal
 - / Onduidelijkheid voor leraren wat 'moet' en 'mag'
 - / Verschillen tussen scholen worden groter
- / Doorlopende leerlijnen niet op orde
 - / Doorstroom en opstroom van leerlingen wordt bemoeilijkt
- / Basisvaardigheden leerlingen onder druk

Actualisatie kerndoelen: Sets voor doelgroepen

Primair onderwijs

Eind groep 8

Mogelijke aanpassingen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften

→ Uitstroom naar het vervolgonderwijs

Voortgezet onderwijs

Eind leerjaar 2

Leerjaar 3 h/v

Mogelijke aanpassingen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften

→ Uitstroom naar het vervolgonderwijs

Kerndoelen zmlk en mb

zeer moeilijk lerende en (ernstig) meervoudig beperkte leerlingen

→ Uitstroom naar arbeidsmarkt en dagbesteding

Actualisatie kerndoelen

Leergebied	Oplevering conceptkerndoelen
- Nederlands - Rekenen en wiskunde	September 2023 → Fase van beproeven
- Burgerschap - Digitale geletterdheid	Maart 2024 → Fase van beproeven
- Mens en maatschappij - Mens en natuur - Kunst en cultuur - Bewegen en sport - Moderne Vreemde Talen	Najaar 2024
Functionele kerndoelen	Maart 2024 Ne & Re/wi Begin 2025 BU en DG

Kerndoelenteam burgerschap en advieskring

Advieskring

- COC
- Leren voor morgen
- Nuffic
- Platform
Mensenrechteneducatie
- Platform Vakinhoudelijke
Verenigingen Voortgezet
Onderwijs
- ProDemos
- Respect Foundation
- Rutgers

Kerdoelenboekje: QR-code

slo

/ Conceptkerndoelen burgerschap en digitale geletterdheid

UITGAVE MAART 2024

/ Intro: karakteristiek

Kenmerken van het leergebied burgerschap

Burgerschapsonderwijs draait om de kennis, vaardigheden en ervaringen die leerlingen opdoen met betrekking tot de diverse en democratische samenleving. Ze moeten zich bewust worden van hun mogelijkheden om, samen met anderen, bij te dragen aan deze samenleving en een democratische cultuur. Het gaat niet alleen om de maatschappij, maar ook om onze planeet, met aandacht voor de wederzijdse relatie tussen mens en ecosystemen, nu en in de toekomst.

Nederland kent een parlementaire democratie. Om deze toekomstbestendig te houden is een democratische cultuur een belangrijke voorwaarde, die diep geworteld moet zijn in de grondwet, mensenrechten en de rechtsstaat. Democratische cultuur gaat over omgangsvormen tussen burgers die door democratie worden bevorderd en die ook een democratische cultuur weerspiegelen. Kenmerken hiervan zijn vreedzaamheid, verdraagzaamheid en respect voor elkaar. Het gaat om te zien als gelijkwaardig en op gelijke voet met elkaar. Democratische waarden vrijheid, gelijkheid en solidariteit vormen het fundament van de democratische cultuur. De school ervaringen op met het toepassen van de democratische waarden die voor hen betekenisvol zijn. Zo leren leerlingen zich verhouden tot de samenleving en krijgen democratische waarden betekenis. Ze onderzoeken en ontdekken overeenkomsten en verschillen met anderen en worden zich bewust van hun eigen identiteit en de veelheid aan identiteiten in de samenleving. Door te reflecteren op wat hen drijft als persoon en wat hun normen en waarden zijn, verkennen leerlingen hoe ze zelf willen en kunnen bijdragen aan de samenleving. Door aandacht te besteden aan het spanningsveld tussen individuele en gemeenschappelijke belangen, ontwikkelen leerlingen morele en ethische inzichten.

Kenmerken van het leergebied.
Wat is de kern?

Ze worden aangemoedigd om hun eigen standpunt in te nemen over maatschappelijke en planetaire vraagstukken, zoals klimaatverandering, afwegingen en keuzes te maken en hierop te reflecteren.

Ook ontdekken leerlingen dat samenleven zich op allerlei niveaus en in allerlei gemeenschappen afspeelt: fysiek en digitaal, lokaal, nationaal en mondiaal. De school vervult een sleutelrol. Het is een oefenplaats waar leerlingen ervaringen opdoen die hun kennis, vaardigheden en houding vergroten tegenover de democratische rechtsstaat, de samenleving en planetaire belangen. Leerlingen ervaren hierdoor dat ze hun leefomgeving mee vormgeven. De school moet een veilige omgeving bieden waar leerlingen zich kunnen ontwikkelen tot verantwoordelijke en vrije individuen.

Samenhang binnen het leergebied

Burgerschapsonderwijs begint vanuit de overtuiging dat leerlingen actief kunnen deelnemen aan de maatschappij als burger. De inhoud van de conceptkerndoelen burgerschap zijn daarom voor het primair en voortgezet onderwijs gelijk, omdat alle leerlingen in dezelfde mate burger zijn en deelnemen en bijdragen aan de samenleving.

De vo-conceptkerndoelen bieden ruimte om in te gaan op de verschillen en te differentiëren. De ervaringen van de leerling in onderbouw worden uitgebreid en verbreed en verdiept met kennis en vaardigheden uit de examenprogramma's van andere de maatschappijvakken en Nederlands.

De conceptkerndoelen hangen sterk met elkaar samen. Het eerste doel is een aanboddoel, dat de randvoorwaarden schetst voor een democratische cultuur in de school. De school moet zorgen voor een omgeving waar leerlingen en burgers een inspraak en participatie, de betekenis van democratische waarden, en de democratische vaardigheden die noodzakelijk zijn om in een diverse en democratische samenleving te functioneren. Ook moet er ruimte worden geboden om maatschappelijke vraagstukken bespreekbaar te maken.

De andere conceptkerndoelen zijn gericht op de kennis, vaardigheden en handelen van de leerling. De doelen over samenleving en democratie zijn gericht op diversiteit, democratische waarden en maatschappelijke en democratische betrokkenheid. Bij het doel over maatschappelijke vraagstukken kunnen de kennis, vaardigheden en ervaringen ingezet worden bij het duiden van de vraagstukken en de eigen opvattingen, idealen en mogelijkheden.

Hoe hangen de onderdelen van het leergebied samen?

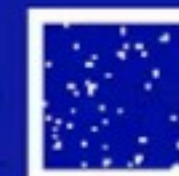
Samenhang tussen leergebieden

Burgerschapsonderwijs speelt zich bij uitstek af op het snijvlak van leergebieden. Alle andere leergebieden bieden belangrijke kennis en vaardigheden aan voor burgerschapsonderwijs. Scholen kunnen zelf kiezen hoe de kerndoelen burgerschap een plaats krijgen in het onderwijs.

Binnen de leergebieden mens en maatschappij, mens en natuur en kunst en cultuur kunnen maatschappelijke en planetaire vraagstukken worden besproken vanuit verschillende perspectieven. Bij het leergebied digitale geletterdheid leren leerlingen dat digitale technologie invloed heeft op henzelf en op de wereld en welke invloed ze zelf hebben op deze digitale wereld. Vaardigheden uit rekenen en wiskunde helpen leerlingen om informatie te doorgronden, opvattingen te onderbouwen en meningen van feiten te onderscheiden. Hetzelfde geldt voor Nederlands en moderne vreemde talen: zo bieden rijke teksten de mogelijkheid om burgerschapsthema's te bespreken. Bij moderne vreemde talen kunnen cultuurverschillen, interculturele communicatie en dilemma's worden besproken en hoe daarmee om te gaan. Ten slotte kan burgerschap binnen het leergebied bewegen en sport praktisch worden vormgegeven in spel, samenwerking en omgang met verschillen.

Luuk Kampman, curriculumexpert burgerschap SLO, geeft in een video een korte inleiding op de kern van het leergebied burgerschap en de conceptkerndoelen. [Bekijk hier het filmpje](#) of scan de QR-code.

Wat is de
samenhang tussen
burgerschap en de
andere
leergebieden?

Karakteristiek: uitgangspunten burgerschap

- / Kennis, vaardigheden en ervaringen m.b.t. de diverse en democratische samenleving;
- / Verantwoordelijk omgaan met democratische waarden als fundament (vrijheid, gelijkheid, solidariteit);
- / Maatschappelijke en democratische betrokkenheid;
- / Planetair burgerschap – nu en in de toekomst;
- / Morele en ethische inzichten;
- / Handelingsperspectief van de leerling centraal;
- / Burger bèn je;
- / Geen grote verschillen tussen po en vo onderbouw;
- / Geen verschillende inhouden voor vmbo en h/v.

Conceptraamwerk

Domein

Kerdoel

A Schoolcultuur

1. Schoolcultuur

B Samenleving en democratie

2. Diversiteit
3. Democratische waarden
4. Maatschappelijke betrokkenheid
5. Democratische betrokkenheid

C Maatschappelijke vraagstukken

6. Maatschappelijke vraagstukken

/ A Schoolcultuur

Kerdoel 1 Schoolcultuur

Doelzin De school zorgt voor een democratische cultuur.

Het gaat hierbij om

- zorgen voor een veilige schoolomgeving met aandacht voor diversiteit en inclusie;
- aanbieden van activiteiten die de betekenis van democratische waarden laten zien;
- stimuleren van kritische denkvaardigheden, morele en ethische oordeelsvorming en het offline en online respectvol communiceren daarover;
- samen met leerlingen vormgeven van een democratische cultuur;
- aandacht besteden aan actualiteit en maatschappelijke vraagstukken in samenhang met verschillende leergebieden.

Te denken valt aan

- bieden van een rijke leesomgeving en leermiddelen waarbij aandacht is voor diversiteit en inclusie;
- organiseren van samenwerkingsverbanden met lokale of regionale maatschappelijke organisaties;
- stimuleren van ouderbetrokkenheid bij de school;
- faciliteren van verschillende vormen van leerlingenparticipatie, zoals kringgesprekken, leerlingenraden, betrokkenheid bij de inrichting van het lokaal of de school;
- organiseren van themadagen, projectweken, excursies of gastlessen over diversiteit, vrijheid of maatschappelijke vraagstukken.

Doelzin

*Aanbodsdoel:
De school....*

In max vijf
bullets een
**uitwerking van
de doelzin**

**Voorbeeldmatige
toelichting**

Wettelijk

Niet wettelijk

/ B Samenleving en democratie

Kerdoel 2 Diversiteit

Doelzin De leerling handelt respectvol vanuit kennis over een diverse samenleving.

Het gaat hierbij om

- kennis over hoe de grondwet diversiteit in geloofs- en levensovertuiging, politieke voorkeur, afkomst, gender, seksuele oriëntatie en beperkingen beschermt;
- kennis over hoe de grondwet discriminatie en racisme afwijst;
- reflecteren op het eigen gedrag in situaties die discriminerend of stereotyperend zijn;
- verkennen van en reflecteren op de eigen offline en online identiteit in relatie tot anderen;
- in gedrag rekening houden met ervaringen en perspectieven van anderen.

Te denken valt aan

- interviewen van familieleden van verschillende generaties over afkomst, gewoonten;
- deelnemen aan uitwisselingen met leerlingen van andere scholen met aandacht voor culturele diversiteit;
- onderzoeken van voorbeelden van situaties in heden en verleden, hier of elders, waarin de rechten van diverse groepen niet worden of werden beschermd;
- dialoog voeren over vooroordelen en discriminatie, bijvoorbeeld in digitale technologie en -media;
- bedenken van interculturele dilemma's en cultuurverschillen bij moderne vreemde talen en hoe daarmee om te gaan.

In havo/vwo 3 valt te denken aan

- discussies over controversiële onderwerpen;
- meehelpen organiseren van themadagen over diversiteit.

Doelzin

*Beheersings- en ervaringsdoel
De leerling....*

In max vijf bullets een
uitwerking van de doelzin

Voorbeeldmatige toelichting

Wettelijk

Niet wettelijk

/ A Schoolcultuur

Kerdoel 1 Schoolcultuur

Doelzin De school zorgt voor een democratische cultuur.

**Het gaat
hierbij om**

- zorgen voor een veilige schoolomgeving met aandacht voor diversiteit en inclusie;
- aanbieden van activiteiten die de betekenis van democratische waarden laten zien;
- stimuleren van kritische denkvaardigheden, morele en ethische oordeelsvorming en het offline en online respectvol communiceren daarover;
- samen met leerlingen vormgeven van een democratische cultuur;
- aandacht besteden aan actualiteit en maatschappelijke vraagstukken in samenhang met verschillende leergebieden.

/ B Samenleving en democratie

Kerdoel 2

Diversiteit

Doelzin

De leerling handelt respectvol vanuit kennis over een diverse samenleving.

Het gaat hierbij om

- kennis over hoe de grondwet diversiteit in geloofs- en levensovertuiging, politieke voorkeur, afkomst, gender, seksuele oriëntatie en beperkingen beschermt;
- kennis over hoe de grondwet discriminatie en racisme afwijst;
- reflecteren op het eigen gedrag in situaties die discriminerend of stereotyperend zijn;
- verkennen van en reflecteren op de eigen offline en online identiteit in relatie tot anderen;
- in gedrag rekening houden met ervaringen en perspectieven van anderen.

Kerdoel 3	Democratische waarden
Doelzin	De leerling geeft aan hoe diens handelen verbonden is met democratische waarden.
Het gaat hierbij om	• kennis over de ontwikkeling en de betekenis van de democratische waarden vrijheid, gelijkheid en solidariteit; • kennis over het belang van de grondwet, kinder- en mensenrechten en internationale verdragen ter bescherming van vrijheid, gelijkheid en solidariteit; • onderzoeken van de grenzen aan vrijheid, gelijkheid en solidariteit op individueel, collectief en planetair niveau; • bevragen van morele en ethische perspectieven op rechtvaardigheid en verantwoordelijkheid; • reflecteren op de effecten van het eigen handelen op de omgeving en het welzijn van anderen, nu en in de toekomst.

Kerdoel 4	Maatschappelijke betrokkenheid
Doelzin	De leerling verkent verschillende mogelijkheden om bij te dragen aan de samenleving.
Het gaat hierbij om	• kennis over taken, rollen, rechten en plichten van burgers in de samenleving; • onderzoeken welke middelen kunnen worden ingezet om individueel en collectief bij te dragen aan maatschappelijke veranderingen; • onderzoeken van de rol en betekenis van maatschappelijke initiatieven, bewegingen en organisaties; • benoemen en waarderen van de eigen bijdrage aan de samenleving in dagelijkse situaties; • afwegingen maken van de eigen mogelijkheden om maatschappelijke betrokkenheid vorm te geven.

Kerdoel 5	Democratische betrokkenheid
Doelzin	De leerling verkent hoe die democratisch handelen binnen de democratische rechtsstaat kan vormgeven.
Het gaat hierbij om	• uitleggen hoe in een democratische rechtsstaat macht en invloed over parlement, regering en onafhankelijke rechtsspraak zijn verdeeld; • vergelijken en beoordelen van verschillende vormen van inspraak en besluitvorming in de samenleving; • communiceren op een respectvolle wijze; • leren omgaan met de wensen en de stem van de minderheid in besluitvormingsprocessen; • reflecteren op proces en uitkomsten van inspraak en besluitvorming in de schoolomgeving.

/ C Maatschappelijke vraagstukken

Kerdoel 6 Maatschappelijke vraagstukken

Doelzin De leerling weegt af welke mogelijkheden die heeft om ten aanzien van maatschappelijke vraagstukken te handelen.

Het gaat hierbij om

- analyseren welke belangen en perspectieven een rol spelen binnen actuele, maatschappelijke en planetaire vraagstukken;
- uitdrukken van persoonlijke idealen en opvattingen;
- reflecteren hoe de eigen identiteit en waarden het handelen kunnen beïnvloeden;
- verkennen welke individuele en collectieve bijdragen aan oplossingen mogelijk zijn.

Mijn eerste indruk van de conceptkerndoelen is...

1

dit doen we al en staat stevig in het curriculum

45

dit doen we al, maar willen het doorontwikkelen

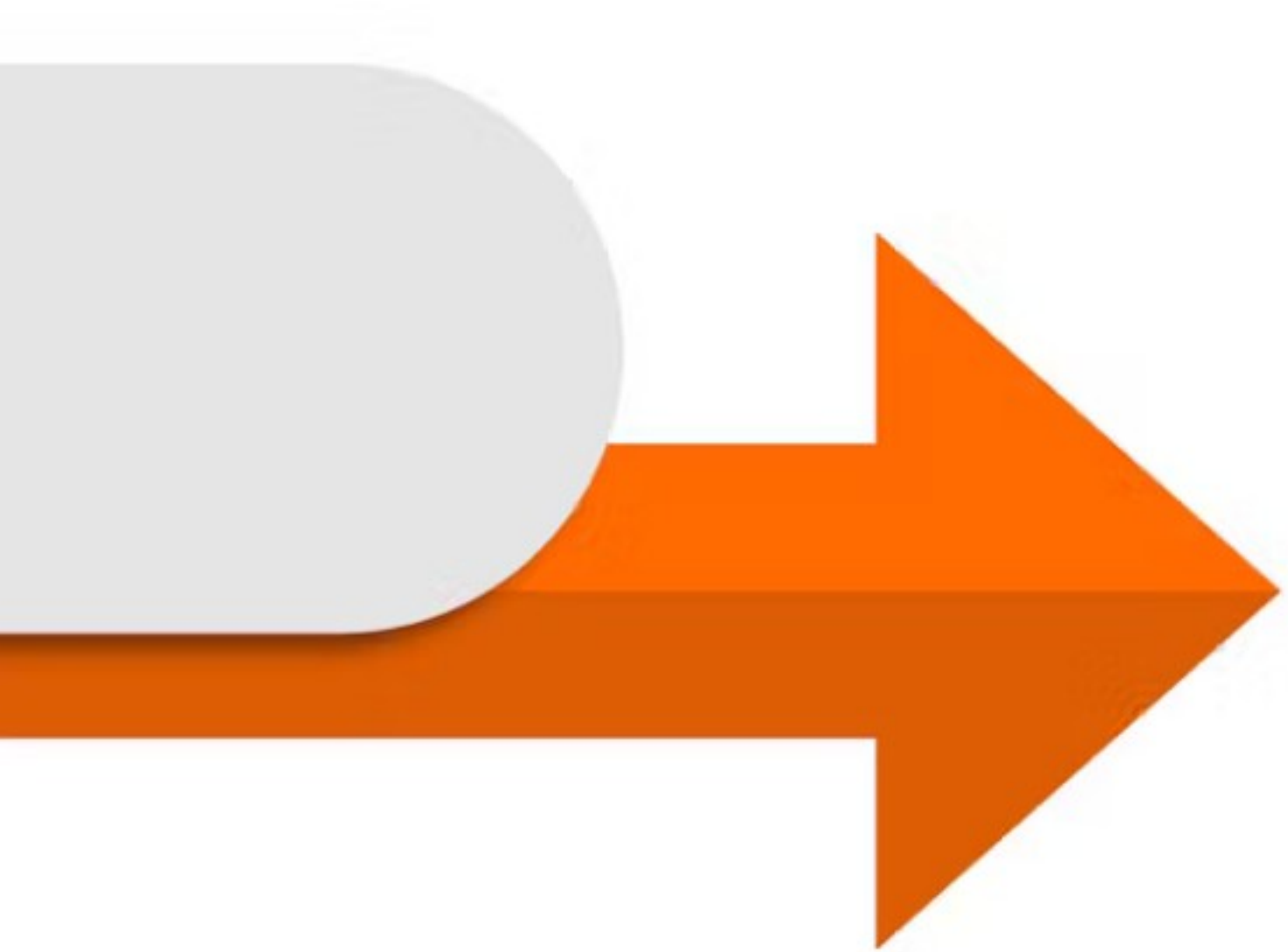

6

dit is nieuw, maar is goed in te passen in ons curriculum

0

dit is nieuw, en wordt een uitdaging

Basis op orde: Aan de slag met de conceptkerndoelen

Burgerschapsopdracht (2021)

Inspectie van het Onderwijs: OP0-basisvaardigheden

Visie	Doelgericht	Samenhangend	Herkenbaar	Inzichtelijk
• Leerlingpopulatie in kaart brengen. • Schooleigen visie op burgerschap.	• Concrete doelen op niveau ter bevordering van basiswaarden en sociale en maatschappelijke competenties.	• Logische opbouw en aanpak van de leerstof om doelen te bereiken.	• Realisering van geplande leerstof en aanpak.	• Leerresultaten op betrouwbare en inzichtelijke wijze in beeld brengen.

Doelgericht:

De conceptkerndoelen BU geven het minimum aan waaraan scholen moeten werken
→ Vertaal deze naar de eigen schoolvisie en leerlingpopulatie

Samenhangend:

Verticale samenhang: maak aan de hand van de conceptkerndoelen een doorlopende leerlijn voor de eigen leerlingpopulatie

Horizontale samenhang: Zet dit weg in samenhang met andere vakken / leergebieden

Plaats in het curriculum

Samenhang met andere leergebieden

slo

- ✓ **Mens en maatschappij, mens en natuur, kunst en cultuur:**
Bespreken van maatschappelijke en planetaire vraagstukken vanuit verschillende perspectieven.
- ✓ **Digitale geletterdheid:**
Leerlingen leren dat digitale technologie invloed heeft op henzelf en op de wereld, en welke invloed ze zelf hebben op deze digitale wereld.
- ✓ **Rekenen en wiskunde:**
Vaardigheden helpen leerlingen om informatie te doorgronden, opvattingen te onderbouwen en meningen van feiten te onderscheiden.
- ✓ **Nederlands en moderne vreemde talen:**
Rijke teksten bieden de mogelijkheid om burgerschapsthema's te bespreken. Bespreken van cultuurverschillen, interculturele communicatie en dilemma's en hoe daarmee om te gaan.

Actualisatie examenprogramma's

Doorlopende lijn naar de bovenbouw

- ✓ Sinds juni 2022 is de actualisatie van de examenprogramma's van de verschillende vakken start gegaan.
- ✓ Burgerschap en digitale geletterdheid krijgen een plek binnen de examenprogramma's van deze vakken.
- ✓ Met name doorlopende lijn d.m.v. maatschappijleer.

SLO "Basis op orde"

Website basisvaardigheden

Materialen ter ondersteuning:

- Handreiking burgerschap (2021)
- Stappenplan burgerschap op school
- Burgerkaartenspel (2020)
- Factsheets en inhoudskaarten

In ontwikkeling:

- Voorbeeldmatige leerlijnen
- Doorkijkjes
- Burgerkaartenspel (nieuwe versie)

/ Basisvaardigheden

Goede basisvaardigheden zijn essentieel voor leerlingen. Het helpt hen bij het volgen van andere vakken en bij het functioneren in onze samenleving. Het is daarom belangrijk dat we met elkaar de basisvaardigheden van leerlingen versterken. Taal-Nederlands en rekenen-wiskunde zijn belangrijke basisvaardigheden om mee te kunnen doen in de samenleving. Dat geldt ook voor digitale geletterdheid en burgerschap.

Zo zorgt goed kunnen lezen voor het succesvol kunnen volgen van andere schoolvakken, waardoor leerlingen meer kans hebben op een goede start na hun opleiding. Rekenvaardigheid hebben ze bijvoorbeeld nodig om boodschappen te doen. Het leren omgaan met diversiteit en het bevorderen van democratisch waarden zijn essentiële burgerschapsvaardigheden die leerlingen

Wat zijn basisvaardigheden?

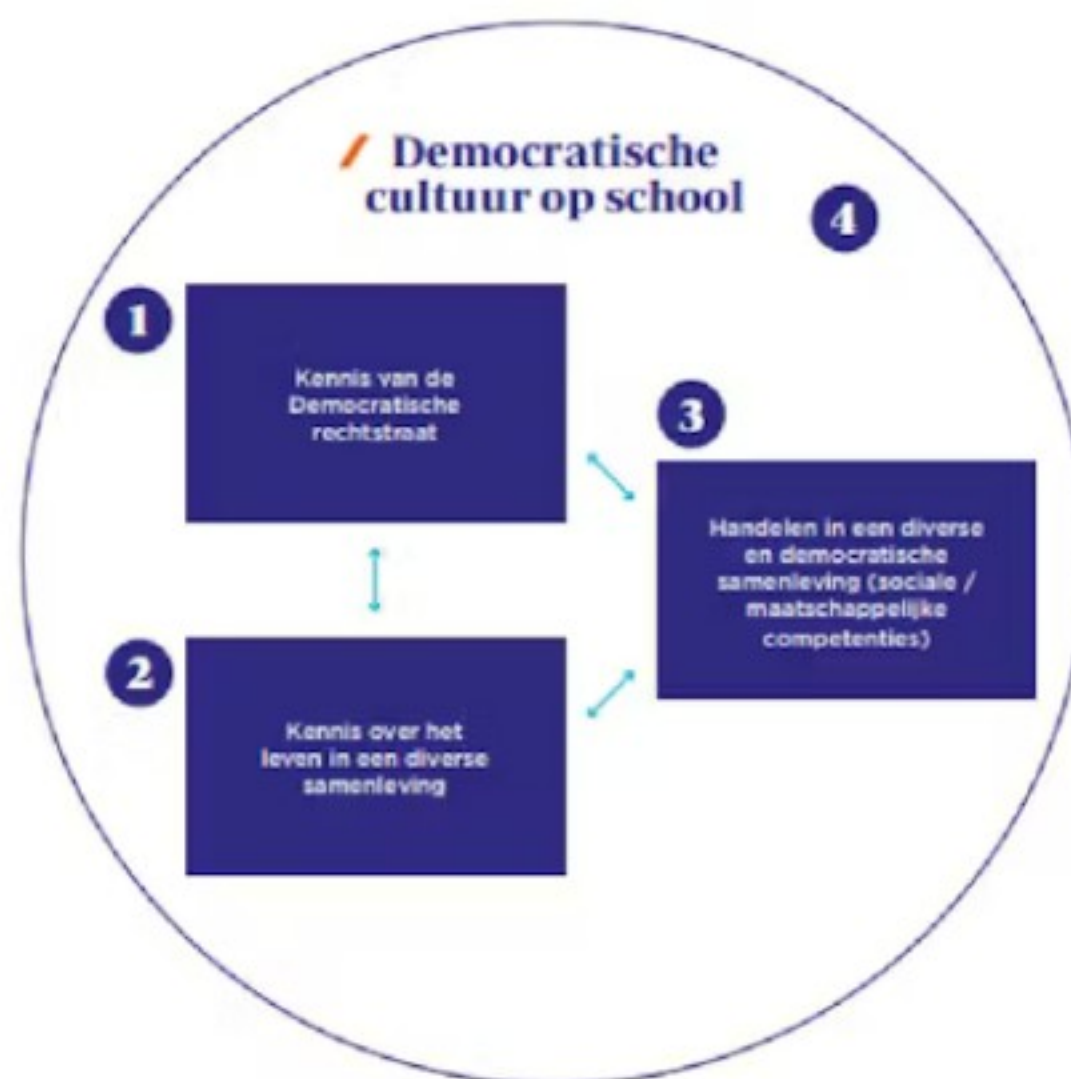

Wat zijn basisvaardigheden burgerschap?

Basisvaardigheden burgerschap gaan over kennis en vaardigheden die leerlingen nodig hebben om te kunnen functioneren in een diverse en democratische samenleving. Dit betekent voor scholen dat zij leerlingen kennis bijbrengen over de basale regels van de democratische rechtsstaat, over de mensen met wie zij samenleven zowel in hun eigen omgeving als in de maatschappij. Ze leren om binnen deze context te handelen (zie figuur 1).

Op scholen is al veel aandacht voor burgerschap. Een aantal al bestaande kerndoelen (bijvoorbeeld van Nederlands en Oriëntatie op jezelf en de wereld/mens en maatschappij) sluit aan bij de burgerschapsopdracht van scholen. In 2021 is de burgerschapsopdracht voor scholen aangescherpt. De nieuwe opdracht bestaat uit een aantal elementen. Deze elementen vormen de kern van basisvaardigheden burgerschap.

In deze factsheet lichten we de basisvaardigheden burgerschap toe en geven we een algemeen beeld van de kennis en vaardigheden in het vo.

Figuur 1. afbakening basisvaardigheid burgerschap.

2 Leven in een diverse samenleving

Leerlingen doen kennis op over de diversiteit in de samenleving. Het gaat hierbij om hoe je je verhoudt tot bijvoorbeeld levensbeschouwelijke verschillen, verschillen in seksuele gerichtheid, beperkingen, politieke oriëntaties en gender. Daarbij leren leerlingen na te denken over wat deze verschillen betekenen voor hun eigen handelen in de omgang met mensen met een andere achtergrond in hun eigen omgeving en de maatschappij als geheel. Vanuit kennis over uitingen van diversiteit begrijpen leerlingen dat diverse belangen worden vertegenwoordigd in de democratische rechtsstaat, die rekening met elkaar houden.

5 Burgerschap meetbaar maken

Burgerschap heeft geen referentieniveaus die leerlingen moeten behalen. In deze factsheet zijn voor elk van de gebieden (figuur 1) voorbeelden weergegeven en voorzien van percentages gekoppeld die zijn gebaseerd

3 Sociale en maatschappelijke competenties

Leerlingen kunnen de opgedane kennis over de democratische rechtsstaat en vaardigheden in het omgaan met de diversiteit in de samenleving gebruiken. Dit betekent bijvoorbeeld leren om:

- respectvol te communiceren met mensen met een andere achtergrond en/of mening;
- rekening te houden met verschillende achtergronden en waarop mensen hun oordeel baseren;
- vanuit hun eigen levensbeschouwing een beredeneerd standpunt mondeling of schriftelijk te verwoorden;
- verworven competenties (ook) in te zetten voor het algemeen belang.

op onderzoeken: ADKS, onderzoek van Unesco en ICCS. Hiervoor zijn leerlingen, leraren en schoolleiders bevraagd op hoe zij het burgerschapsonderwijs op hun school zien. De factsheet beoogt niet compleet te zijn, maar enkele indicaties te geven waarmee scholen aan de slag kunnen.

1 Democratische rechtsstaat

Leerlingen doen kennis op over de democratische rechtsstaat, in de grondwet verankerde rechten en democratische waarden (zoals vrijheid, gelijkheid en verantwoordelijkheid). Ze leren hoe verschillende belangen worden behartigd, hoe zij invloed kunnen uitoefenen en hoe besluiten worden genomen. Daarnaast leren zij welke waarde de democratische rechtsstaat heeft.

4 Schoolcultuur

Leerlingen weten dat zij mogen oefenen met het toepassen van democratische waarden van de democratische rechtsstaat. Leerlingen leren zo om naar andere opvattingen te luisteren, door te vragen als dingen niet duidelijk zijn en elkaar op een respectvolle, maar kritische manier te bevragen. Daarbij mogen er fouten worden gemaakt. Deze fouten kunnen onderwerp van gesprek zijn.

Stappenplan en adviezen versterken basisvaardigheden burgerschap

slo

Stap 1: Analyse huidige situatie

Beschrijf de visie en doelen van jouw school op burgerschap. Houd daarbij rekening met:

- de sociale, maatschappelijke, pedagogische en levensbeschouwelijke uitgangspunten van jouw school;
- de eisen van overheid ten aanzien van burgerschapsvorming (burgerschapswet);
- de aanknopingspunten in het huidige curriculum (kerndoelen en schooleigen doelen);
- de huidige kennis, vaardigheden en houdingen van leerlingen ten aanzien van burgerschap;

Beschrijf welke onderdelen (on)voldoende aandacht krijgen in het onderwijs op jouw school. Maak daarbij gebruik van de *factsheet* en *handreiking burgerschap* (hoofdstuk 1).

Stap 3: Uitvoering

- Communiceer het plan van aanpak (stap 2) regelmatig met alle betrokkenen.
- Monitor de opbrengsten van het onderwijs door bijvoorbeeld portfolio's, gesprekken, observaties door de leraar en kennistoetsen.
- Vergelijk de uitkomsten van de monitoring met de oorspronkelijke doelen.
- Stel het beleid (indien nodig) bij: Verdienen de doelen verheldering? Komen alle activiteiten tot hun recht? Past de visie nog?

Zie ook: *handreiking burgerschap* (hoofdstuk 3).

Stap 2: Plan van aanpak

Beschrijf:

- over welke kennis, vaardigheden, houdingen leerlingen moeten beschikken aan het einde van hun schoolperiode en hoe deze zichtbaar worden;
- aan welke (deel)onderwerpen je per leerjaar werkt. Maak daarbij gebruik van het *burgerkaartenspel* en/of de *inhoudskaarten burgerschap*;
- in welke vorm je de lessen burgerschap geeft (bijvoorbeeld: instructie, projecten) en waar deze plaatsvinden (binnen of buiten school). Zie ook: *Plaats van burgerschap* op slo.nl;
- welke verbanden je legt met andere leergebieden (bijvoorbeeld wereldoriëntatie of mens & maatschappijvakken of talen);
- welke rol alle betrokkenen hebben in de uitvoering van het proces (bijvoorbeeld leraren, schoolleiders, ouders en externen voor leren buiten de school);
- de middelen die nodig zijn nodig om dit plan uit te voeren (bijvoorbeeld budget, scholing, leermaterialen).

Houd bij het ontwerpen van beleid en lessen rekening met inzichten vanuit de wetenschappelijke literatuur (zie adviezen).

Zie ook: *handreiking burgerschap* (hoofdstuk 2 en 3).

Hoe voel je je, nadat je dit allemaal gehoord hebt?

A large orange arrow pointing right, with a grey circle above its tail and a blue circle below its tail, both partially visible on the left edge of the slide.

Vervolgfase: fase van beproeven

En nu...?

Vorbereiding t/m september '24:

- Webinars
- Vorbereiding fase van beproeven

Fase van beproeven t/m januari '25

- 1 = Regiobijeenkomst
- 2 = Ervaren en uitproberen op school
- 3 = Terugkoppeling door school
- 4 = Finaliseren van de kerndoelen

Vanaf maart 2025:

- Wetgevingstraject
- (Vorbereiding op) implementatie
OCW bepaalt wanneer scholen ook 'gehouden' zijn aan de nieuwe doelen.

Regiobijeenkomsten: ophalen inzichten slo

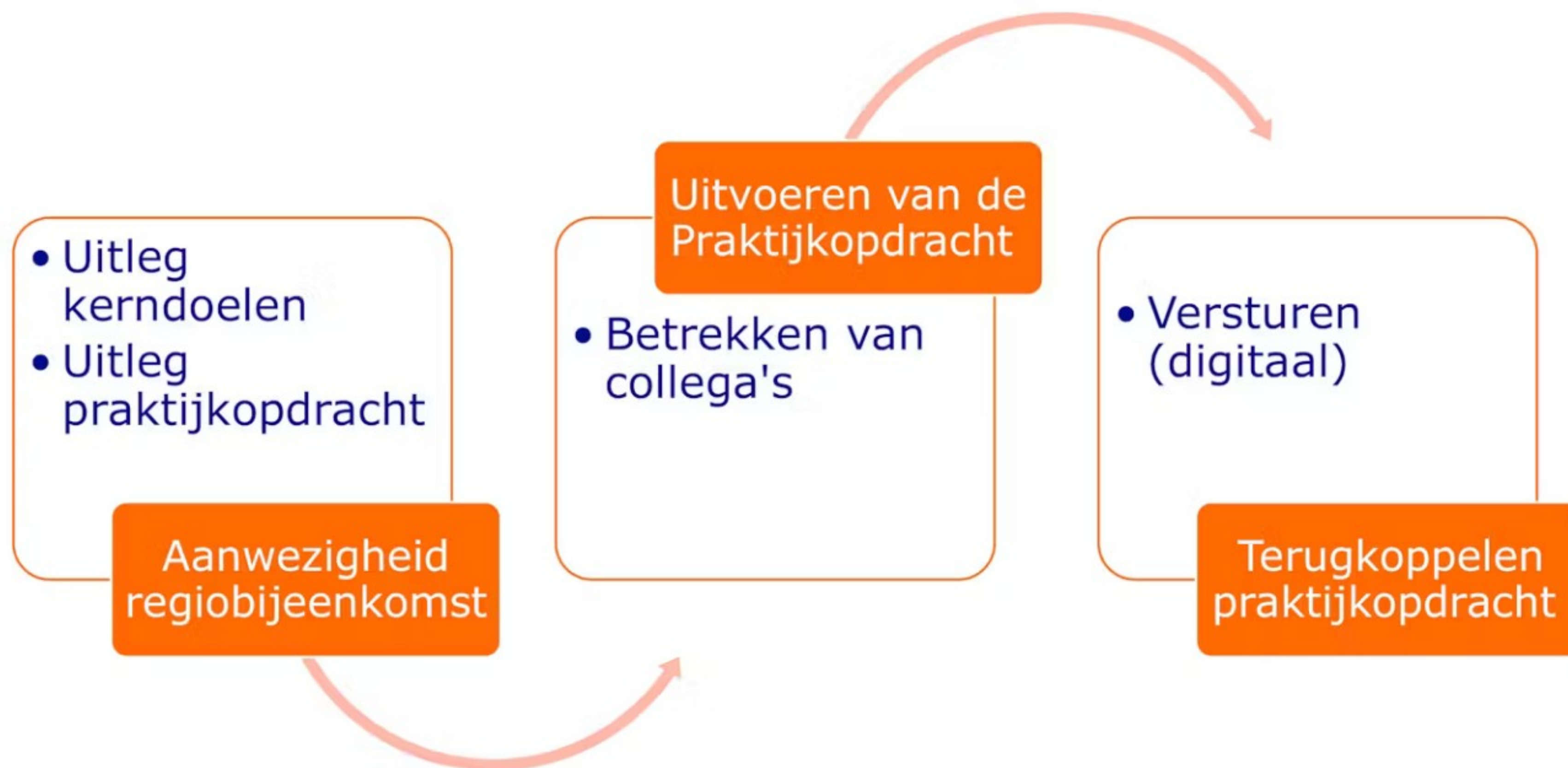

Aanpak

- 6 regio's in Nederland
- PO en VO
- Per school (voorkeur 3 afgevaardigden):
 - **PO:** leraar bovenbouw, Coördinator BU/DG, schoolleider
 - **VO:** leraar onderbouw, Coördinator BU/DG, schoolleider/teamleider.
- Divers in achtergrond kenmerken scholen
 - Schoolgrootte
 - Populatiekenmerken
 - Denominatie
 - Kwaliteit

Wat vragen we van deelnemende scholen?

slo

Kerndoelen in de onderwijspraktijk

Wil jij in het najaar (2024) meepraten over de verwachte bruikbaarheid van de conceptkerndoelen burgerschap op school en in de les?

Geef dan jouw interesse door en scan de QR-code.

Nu ik dit allemaal heb gehoord, ...

heb ik voldoende informatie om aan de hand van de conceptkerndoelen concrete burgerschapslessen en – activiteiten te ontwerpen.

ga ik ons beleidsplan voor burgerschap aanscherpen.

ga ik met veel vertrouwen het bezoek van de Inspectie van het Onderwijs tegemoet.

doe ik nog even niets en wacht ik totdat de conceptkerndoelen in de wet zijn opgenomen.

Kijk voor meer informatie op:
www.actualisatiekerndoelen.nl

Op de hoogte blijven?
Meld je aan voor de automatische updates

**actualisatie
kerndoelen**

Stationsplein 1
Postbus 502
3800 AM
Amersfoort

+31 033 484 08 40
actualisatieonderwijsdoelen@slo.nl
www.actualisatiekerndoelen.nl

SLO is het landelijk expertisecentrum voor het curriculum in het primair, speciaal en voortgezet onderwijs in Nederland. Samen met het onderwijsveld actualiseert SLO de kerndoelen en examenprogramma's. Wil je weten wat SLO nog meer doet? Bezoek onze website www.slo.nl

